

Stick- och skärskador

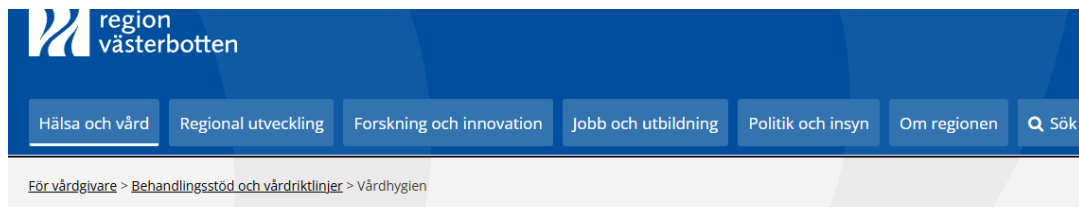
Smittskyddsträffen 29/9 2026

Jens Backman, Infektionsprevention och vårdhygien

Gunilla Persson, Smittskyddsenheten

Båda infektionsläkare vid infektionskliniken NUS

Lätt att hitta på intranätet

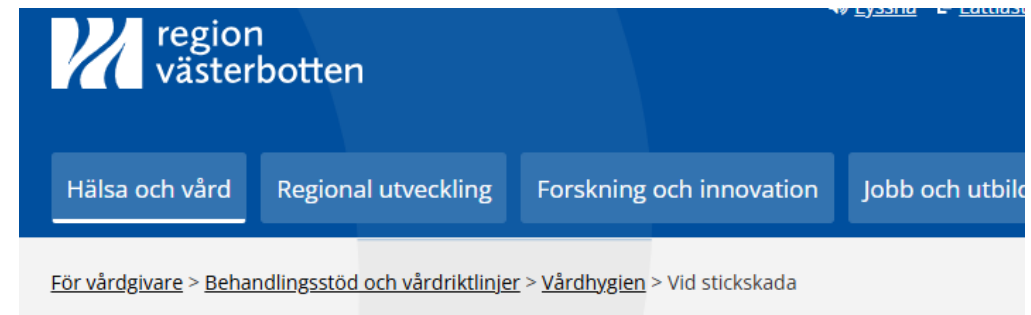

Infektionsprevention och vårdhygien

Infektionsprevention och vårdhygien i Västerbotten finns i Lycksele, Skellefteå och Umeå och arbetar för att förebygga vårdrelaterade infektioner, att minska risk för smittspridning och förebygga antibiotikaresistens.

För vårdgivare

Behandlingsstöd och vårdriktlinjer	—
Bild- och funktionsmedicin	
Hjälpmedel	+

Vid stickskada

- ➊ [Stick- och skärskador samt exponering med risk för blodburen smitta.pdf](#)
- ➋ [Smittspårningsjournal gällande stickskada/exponering för blod.pdf](#)
- ➌ [Checklista för lokal handläggning av stick- och skärskador eller exponering med risk för blodburen smitta.pdf](#)
- ➍ [Stick- och skärskada - blod affisch.pdf](#)

Ansvar och befogenheter

- Arbetsgivaren har ansvar för att det finns fungerande arbetsrutiner, adekvat skyddsutrustning och instruktioner för förebyggande av stickskador
- All personal ska känna till riskmomenten, vilken teknik som ska användas
- All personal ska känna till vilka åtgärder som ska vidtas vid stickskador
- Skador och tillbud ska rapporteras och följas upp

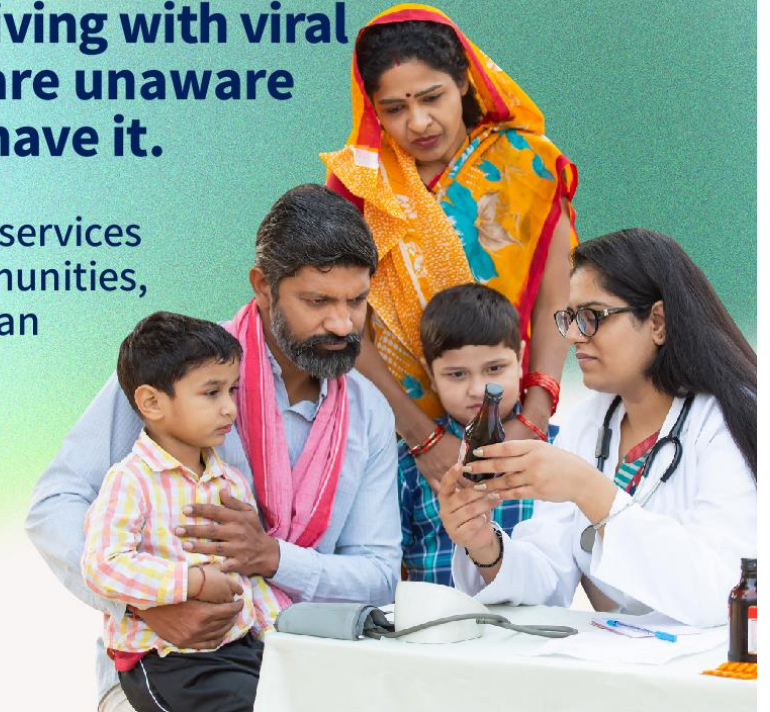
Stickskador och andra incidenter – risk för överföring av smitta

Hepatit B (HBeAg pos)	20%	• Vanligt, 30-40% av läk/ssk uppger att de stuckit sig/exponerats för blod senaste året.
Hepatit B (HBeAg neg)	2%	
Hepatit C	5%	• Stor mängd blod ökar risken.
HIV - obehandlad	0,5%	• Stick genom handske minskar risken till en tiondel.
HIV - välbehandlad	0%(!)	

- Hepatit B och C finns i alla världsdelar
- De flesta känner inte till sin smitta
- Få har tillgång till behandling trots att bra läkemedel har funnits länge

Almost
90%
of people living with viral
hepatitis are unaware
that they have it.

With hepatitis services
closer to communities,
more people can
access timely
testing and
treatment.

- Hepatit B och C utgör en mycket stor sjukdomsörda i världen.
- 304 miljoner bär på hepatitvirus.
- Varje år dör cirka 1,3 miljoner människor till följd av hepatit (leversvikt eller levercancer).

**Every 30 seconds
someone loses
their life to
hepatitis B or C.**

**Don't Wait!
Get tested
at a health
facility
near you.**

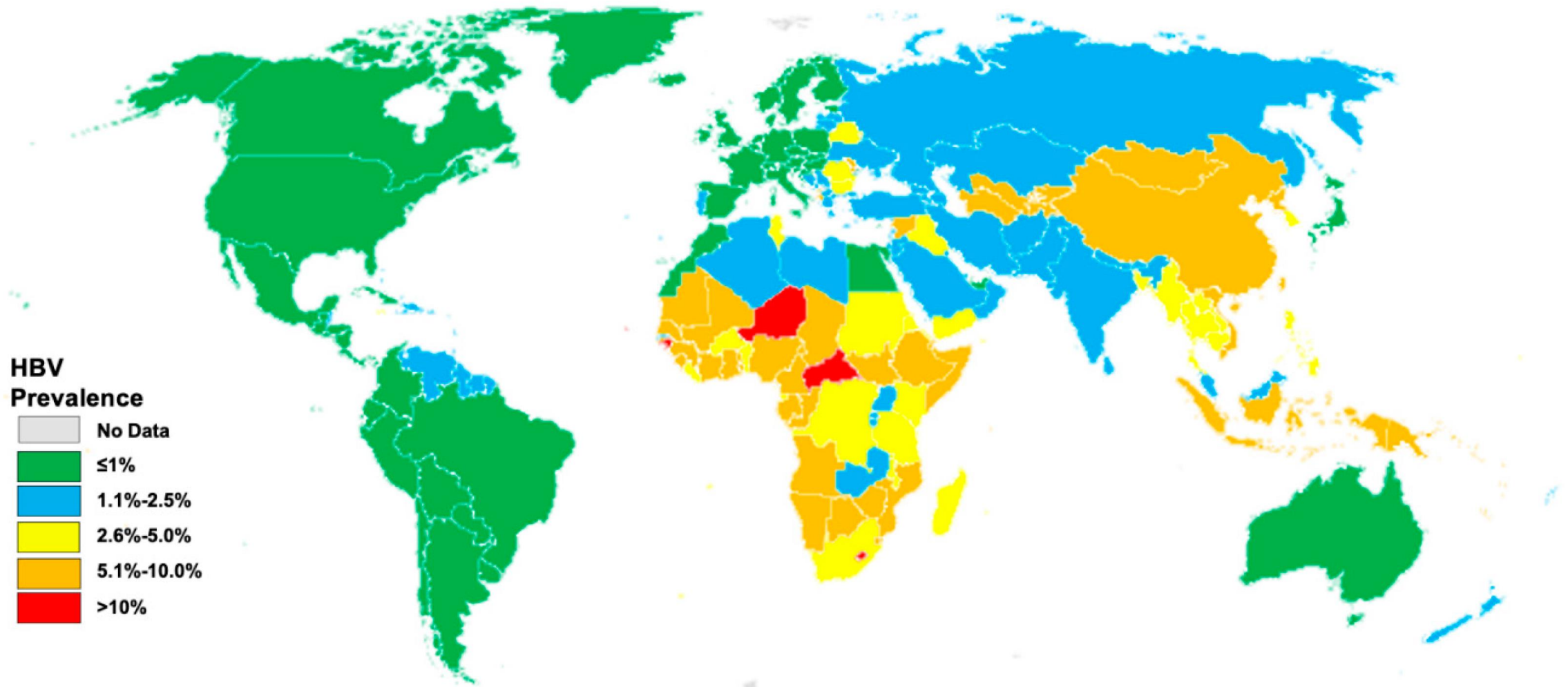

Hepatit B i världen

- 254 miljoner människor lever med hepatit B.
Endast 10-13% vet om sin diagnos.
- Över en miljon människor dör till följd av hepatit B varje år.
 - Viktig orsak till levercancer
- Går att effektivt förebygga med vaccin!

Hep B prevalens 2022

Smittvägar hepatit B

- Via blod och sexuellt
- Vanligaste smittvägen globalt är från mor till barn
- Barn smittar varandra
- Betydligt mera smittsamt än hepatit C och HIV
- Smittsamheten varierar beroende på virusmängd

Sjukdomsförlopp hepatitis B

- Inkubationstiden är lång, 1-6 månader
- En del får allmänna sjukdomssymtom
- En del får gulsot
- Andra har inte så mycket symtom
- Globalt mycket stort problem; levercancer, leversvikt

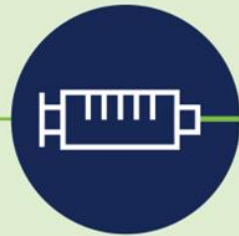
Sjukdomsförlopp hepatitis B

- 95% läker ut om smittad i vuxen ålder
- Bland nyfödda läker bara 5 % ut, de flesta blir alltså kroniska, smittsamma bärare
- Stora delar av världen har infört hepatitis B-vaccin i barnvaccinationsprogrammen
- Men.....

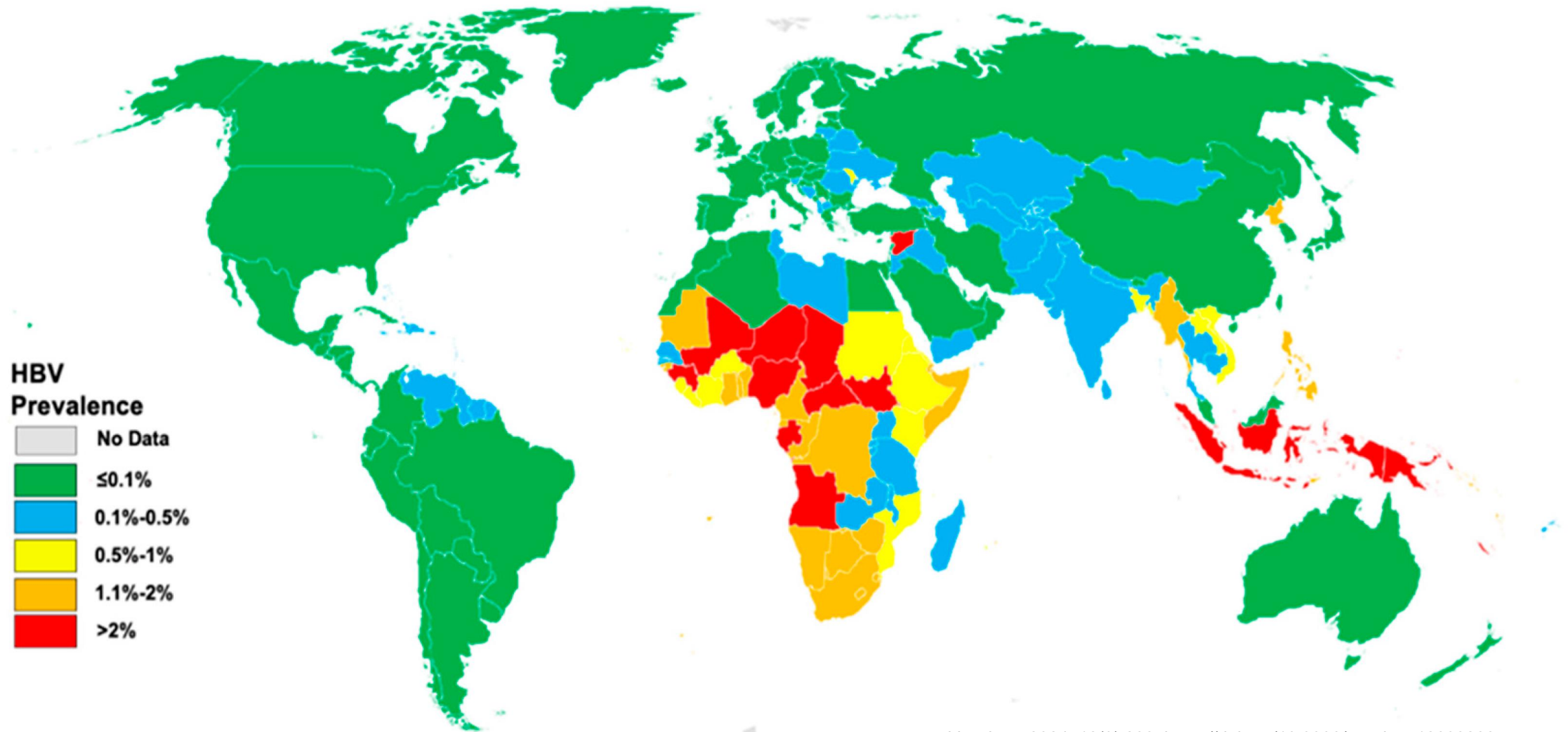

Only 45%
of babies received the
hepatitis B vaccine within
24 hours of birth in 2022.

A timely dose at birth can prevent babies
from developing liver cancer later in their lives.

Hepatit B hos 5-åringar 2022

Behandling hepatit B

- Behandling minskar smittsamheten, sällan utläkning
- Behandling ges till personer med ökad risk för levercancer, t ex
 - mycket virus i blodet och inflammation i levern
 - nära släkting med levercancer
- Behandling ges också till gravida med höga virusnivåer
- Överväga behandling hos sexuellt aktiva unga med höga virusnivåer
- Kan behöva behandling hela livet, kan vara svårt att sätta ut
- Ibland behandling vid immunsuppression – risk för reaktivering

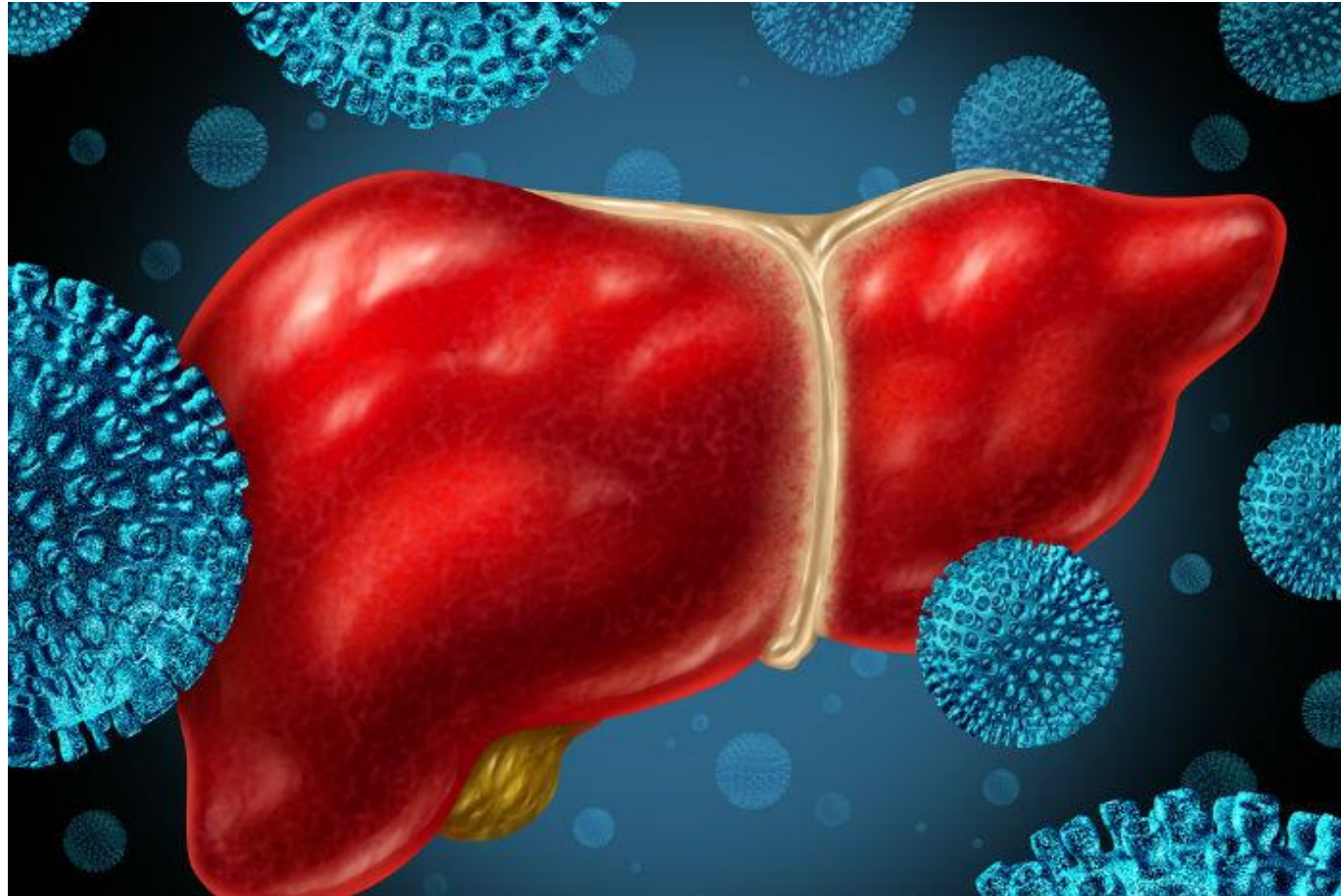

Förebygga hepatit B

- Vaccinera, ger nästan 100% skydd, tre doser
- Alla nyfödda med risk för smitta ska vaccineras före 24 timmars ålder, ska ha minst två doser till senare som spädbarn
- Säker sex, kondom användning
- Rena injektionsverktyg, sprutbyten
- Säkra blodprodukter
- God hygien och rena instrument i sjukvården

Hepatit C

Smittvägar hepatit C

- Hepatit C-virus, HCV, finns i blodet hos den smittade
 - Vanligaste smittvägen i Sverige är iv droganvändning
 - Blodtransfusion före 1992
 - Ovanligt med sexuell smitta
-
- I andra delar av världen även smittrisk i sjukvården: okontrollerade blodtransfusioner, orena instrument mm

Countries most affected by hepatitis C

Source: Centers for Disease Control and Prevention. [CDC Yellow Book 2020](#): Health Information for International Travel. New York: Oxford University Press; 2019.

Nationell plan för eliminering av hepatit C

Ett arbete från nationell arbetsgrupp (NAG) hepatit

Ann-Sofi Duberg och Soo Aleman
ordföranden i NAG hepatit

**Nationellt system
för kunskapsstyrning
Hälso- och sjukvård**

SVERIGES REGIONER I SAMVERKAN

Sjukdomsförlopp hepatit C

- 1-3 månaders inkubationstid
- En del får symtom såsom trötthet, influensaliknande symtom
- De flesta märker inget
- 70-75 % utvecklar kronisk hepatit C, dvs läker inte ut av sig själv och kommer vara fortsatt smittsam.
- Kvinnor, yngre, kroppsligt friska läker ut oftare
- HCV-ak kvarstår livslångt

Följder av kronisk hepatit C-infektion

- Efter många års bärarskap >20 år:
- 20 % skrumplever
- 3-4 % av de som har skrumplever utvecklar hepatocellulär cancer årligen
- Hepatit C har varit en vanlig orsak till levertransplantationer i Sverige.

Förebygga
hepatit C

Finns inget vaccin

Genomgången sjukdom
ger INTE immunitet

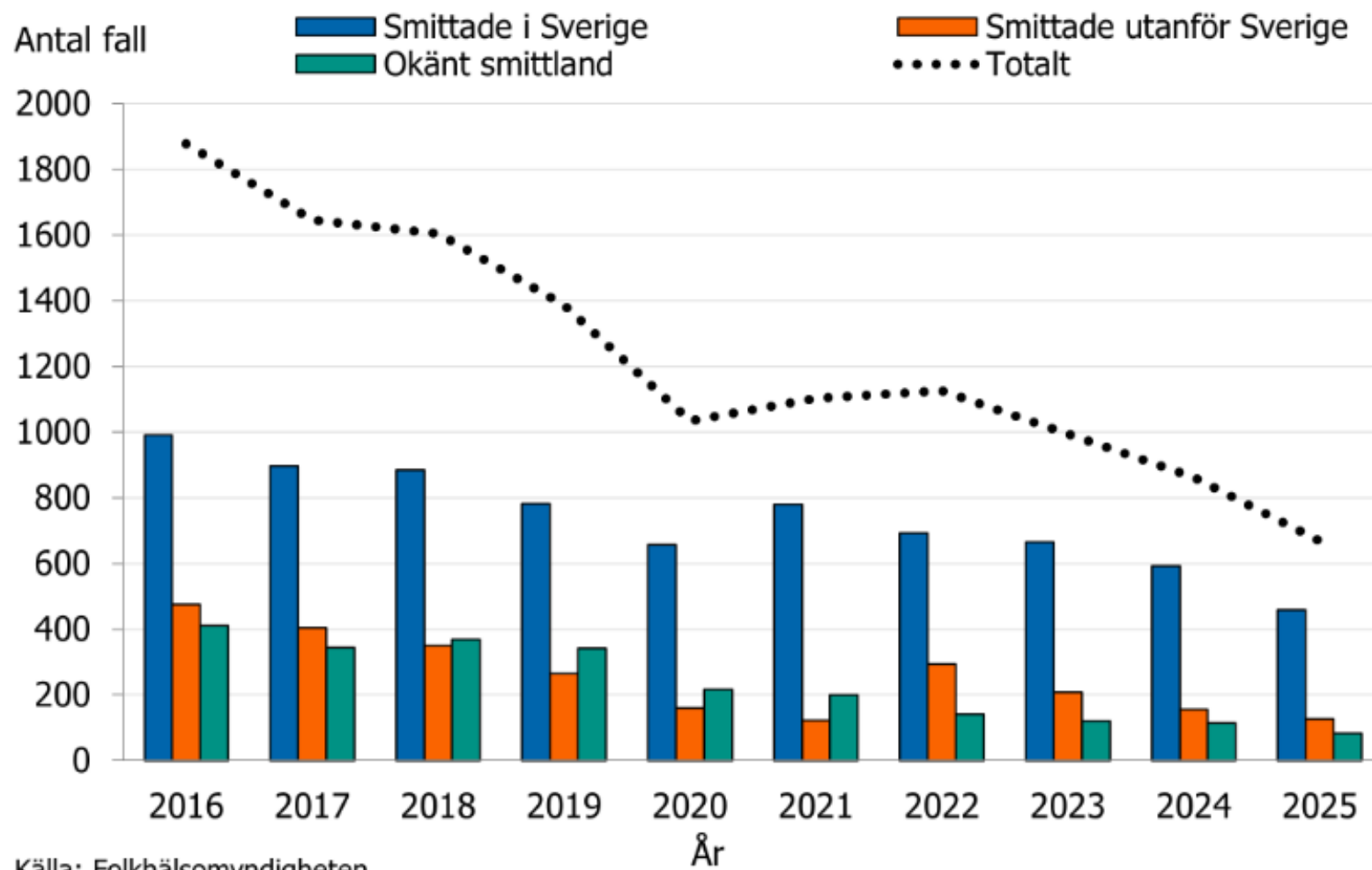
Förebygga hepatit C

- Erbjud rena kanyler och andra tillbehör via sprutbytesmottagningar
 - **Upprepad provtagning i riskgrupper**
 - Använda säkra blodprodukter och instrument i sjukvården världen över
-
- Behandla! Behandla! Behandla!

Behandlingsrevolution för hepatit C!

- Tablettbehandlingar med få biverkningar
- Tar 8-12 veckor
- > 95% läker ut
- Viktig att hitta alla som är smittade med hepatit C!
- **Låg tröskel för (upprepad) provtagning av hepatit C vid alla former av droganvändande**

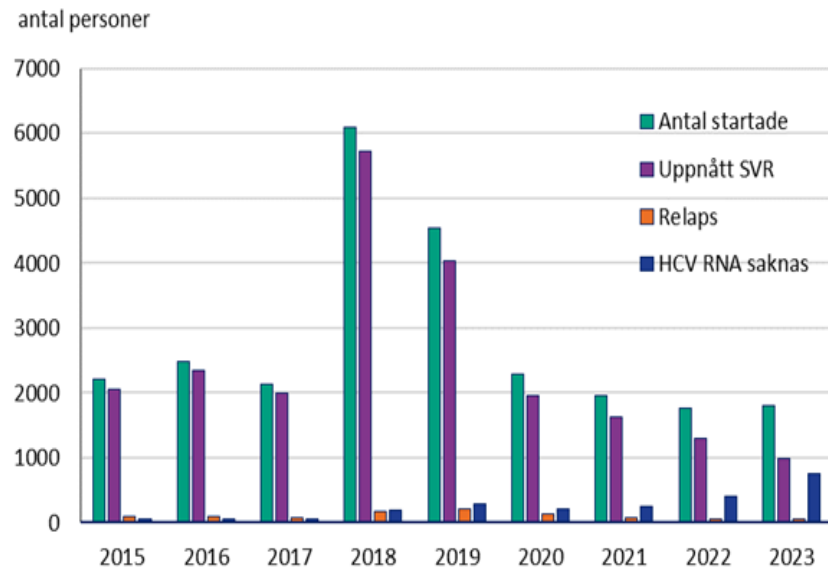
Figur 1. Antalet rapporterade fall av hepatit C smittade i Sverige, utanför Sverige och där uppgift saknas samt totalt antal smittade under åren 2016–2025.

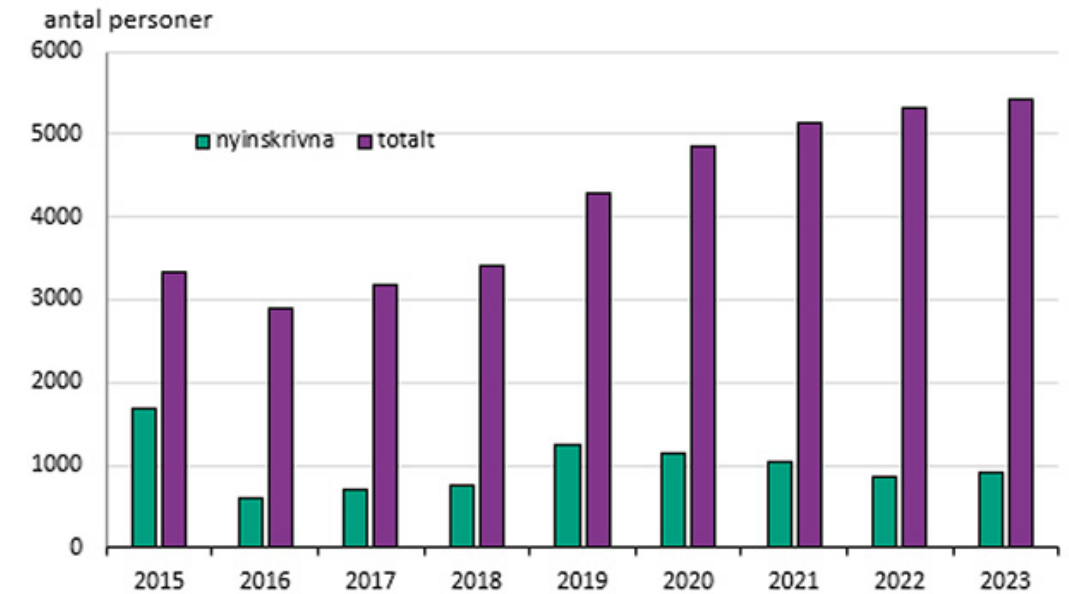
Källa: Folkhälsomyndigheten

Epidemiologi i Sverige

Figur 8. Antal behandlade och utläkta (SVR=sustained virologic response) fall av hepatit C, enligt InfCare Hepatit, 2015 till 2023.

Figur 9. Inskrivna i sprututbyten per år, 2015 till 2023.

Of the
304 million
people living with
hepatitis B and C, only...

7 million
are treated for
hepatitis B

12.5 million
people for
hepatitis C

Most countries
overpay for viral
hepatitis medicines.

Generic tenofovir (hepatitis B)

Price: US\$2.4/month

Country payments: range from
US\$1.2 to US\$1800/month

**Generic sofosbuvir and
daclatasvir (hepatitis C)**

Price: US\$60/12-week course

Country payments: range from US\$33
to US\$10,000/12-week course

Med gemensamma krafter kan målet nås!

- Alla nyfödda ska vaccineras mot hepatit B
- Alla gravida ska testas för hepatit, HIV och syfilis och få behandling när nödvändigt
- Alla ska ha tillgång till testing, förebyggande åtgärder och behandling
- Förebygg genom vaccination (hep B), tillgång till sprutbyten, bota hepatit C och behandla hepatit B

A hepatitis-free future is possible with a united effort

WHO is calling on all countries to work together to eliminate viral hepatitis as a public health threat by 2030.

PREVENT infection among newborns. All newborns should be vaccinated against

STOP TRANSMISSION FROM MOTHER TO CHILD. All pregnant women should be routinely tested for hepatitis B, HIV and syphilis and receive treatment if needed.

LEAVE NO ONE BEHIND. Everyone should have access to hepatitis prevention, testing and treatment services, including people who inject drugs, people in prisons, migrants, and other highly affected populations.

EXPAND access to testing and treatment. Timely testing and treatment of viral hepatitis can prevent liver cancer and other severe liver diseases.

MAINTAIN essential hepatitis services during COVID-19. Prevention and care services for hepatitis – including infant immunization, harm reduction services and continuous treatment of chronic hepatitis B – are essential, even during the pandemic.

OUR GOAL

Ending the AIDS epidemic by 2030

UNAIDS is working towards stopping new HIV infections, ensuring that everyone living with HIV has access to HIV treatment, protecting and promoting human rights and producing data for decision-making.

90-90-90 | HIV PREVENTION | HUMAN RIGHTS | AIDS DATA

Global estimates for adults and children | 2024

People living with HIV	40.8 million	[37.0 million–45.6 million]
New HIV infections million]	1.3 million	[1.0 million–1.7
Deaths due to AIDS	630 000	[490 000–820 000]

Global estimates for children (<15 years) | 2024

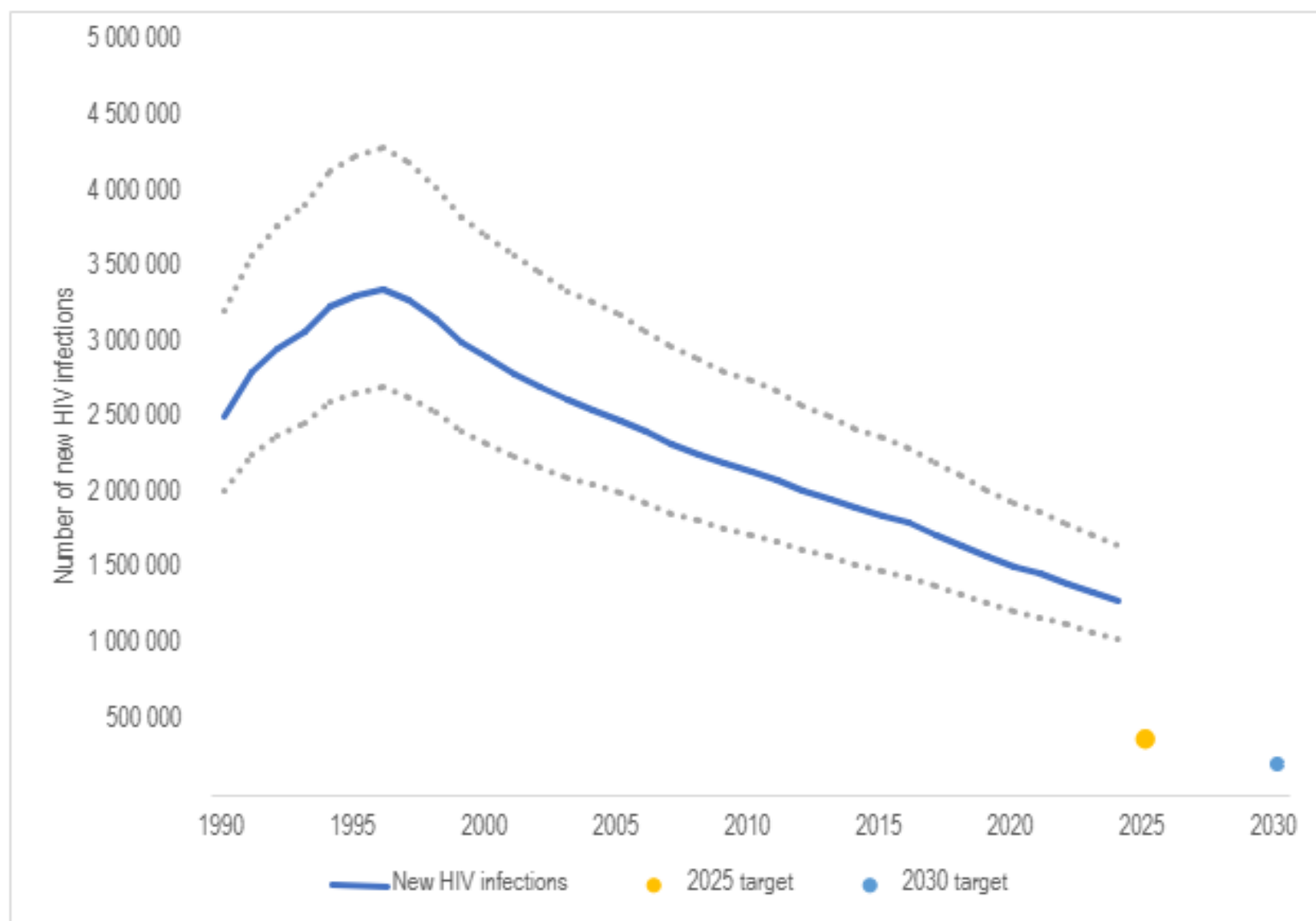
Children living with HIV	1.4 million	[1.1 million–1.8 million]
---------------------------------	--------------------	---------------------------

New HIV infections	120 000	[82 000–170 000]
---------------------------	----------------	------------------

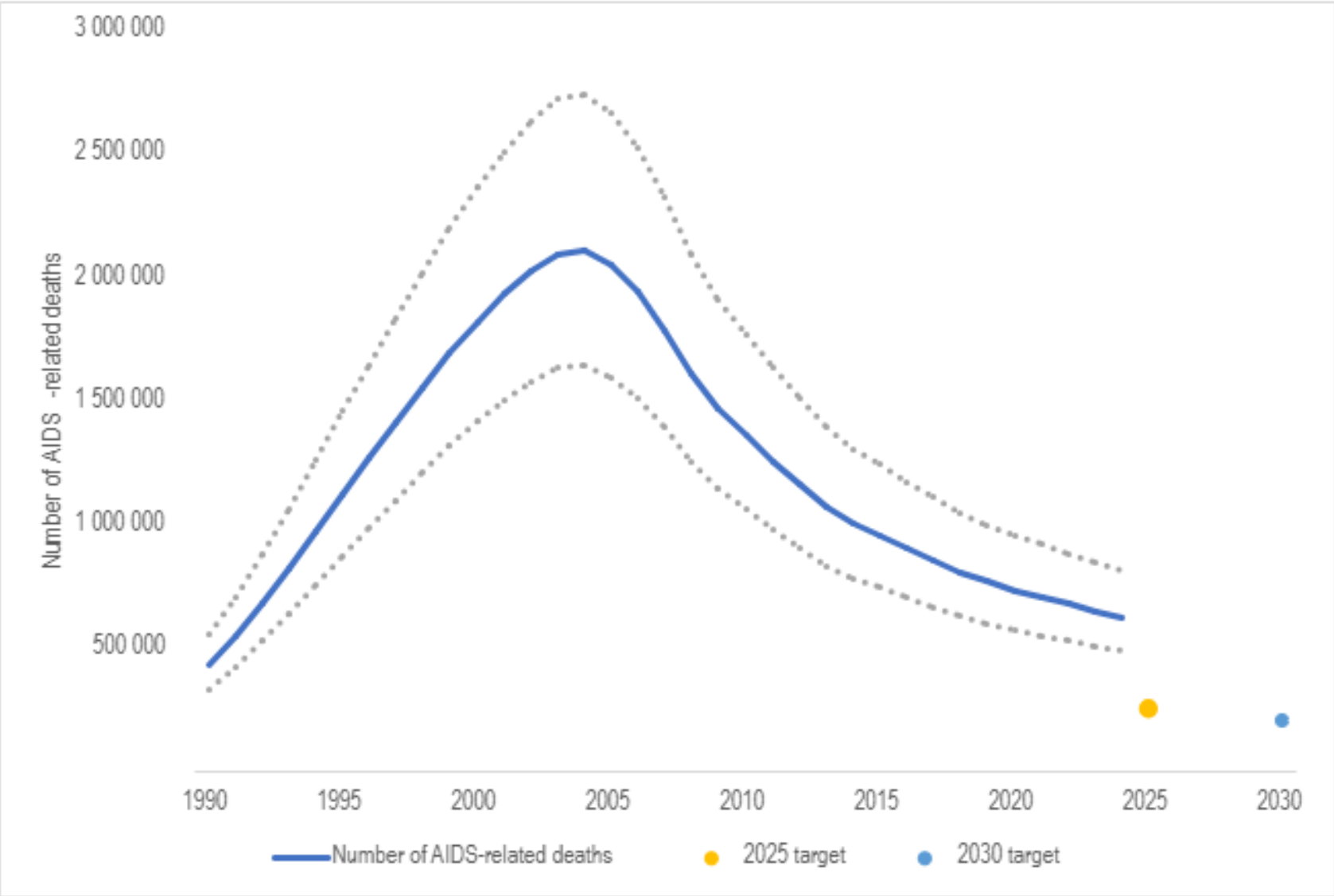
Deaths due to AIDS	75 000	[50 000–110 000]
---------------------------	---------------	------------------

Number of new HIV infections, global, 1990–2024, 2025 and 2030 targets

Number of AIDS-related deaths, global, 1990–2024, 2025 and 2030 targets

HIV-primärinfektion

- Symtomgivande hos > 50% av smittade
- Symtomdebut 1-4 veckor efter smittotillfälle (vanligast 2v)
- Duration vanl 1-2v
- Mononukleosliknande - feber, faryngit, adenit
- 50% har utslag (bål, ansikte)
- Ibland meningoencephalit.

HIV

- Efter primärinfektionen, mångårig symtomfri fas.
- Efter >5 år debut av **indikatorsjukdomar**:
- Bältros, munsvamp, seborroisk dermatit, slemhinneförändringar i mun.
- Neutropeni, trombocytopeni, anemi/hemolys
- Maligniteter: Cervix-/analcancer, HPV
- Lymfom

Behandling HIV

- Effektiv behandling har funnits sedan 1996
- Behandlingen gör att immunförsvaret bevaras
- Viruset kan inte föröka sig men finns för alltid kvar i kroppen
- Förväntad livslängd lika lång som icke-hivpositiv

Smittfri HIV

- När HIV-mängden i blodet är omätbar så är smittsamheten obefintlig
- De som har en bra hiv-behandling smittar INTE, varken via vaginala, anala eller orala samlag
- Informationsplikten togs bort 2015, även för oskyddat sex, för de som är välbehandlade
- Behöver inte heller berätta för vården vid enklare ingrepp (ex blodprov)

HIV

- Frikostighet med test vid misstanke och oklara tillstånd! Testa riskgrupper!
- Fortfarande upptäcks en stor andel av alla patienter sent i förloppet.
- Kom ihåg indikatorsjukdomarna – oavsett var du jobbar.
- Välbehandlade HIV-patienter är oftast sjuka i "vanliga saker".
- Kom ihåg interaktioner.
- Ingen smittsamhet vid välbehandlad HIV!

VÅRDRUTIN

Stickskador

Exponering för blod i arbetet

Infektionsmottagningen • Vardagar 08–16 • Lunchstängt 12–13

Vad räknas som exponering?

RISK FÖR SMITTA

Stick- och skärskador

på blodiga verktyg – nålar, skalpeller, sond osv

Blodtillblandad saliv

i ögon eller mun dvs slemhinnor

Blodexponering

på skadad hud/öppna sår. Ej nariga nagelband.

Bitskador

om personen som biter har pågående blödning i munnen

Individuell bedömning

INGEN RISK

Blod på hel hud

innebär ingen risk för exponering.

Icke blodtillblandad saliv

innebär ingen risk.

Stick- och skärskada

Åtgärder vid exponering av blod

Om du sticker eller skär dig

Tvätta snarast med rikliga mängder vatten och desinfektera sedan med handdesinfektionsmedel.

Om du får stänk i mun eller ögon, på slemhinner eller eksem

Skölj genast med rikliga mängder vatten eller koksaltlösning.

Ta snarast prov på misstänkt smittkälla

Informera närmaste arbetsledare

Läs lokal handläggning för arbetsplatsen

ger detaljerad information. Till hjälp för att upprätta denna handläggning har verksamhetschefen en checklista (mall) i ledningssystemet, dokumentnummer 67332.

Se även i ledningssystemet

- Stick- och skärskada samt exponering med risk för blodburen, beskriver beställning av prov, dokumentation, uppföljning
Dokumentnummer 67331
- Smittspårningsjournal ska genast fyllas i Dokumentnummer 67337.

Glöm inte
att göra arbets-
skadeanmälan!

◆ Skadad hud:

Skölj omedelbart bort blod eller blodtillblandad kroppsvätska med vatten och desinfektera därefter rikligt med alkoholbaserat desinfektionsmedel.

◆ Stänk i mun eller öga:

Skölj med vatten, ögondusch eller natriumklorid

Checklista

Fastställt av: Jens Backman
Upprättat av: Sara Kivijärvi
Granskare: Andreas Hedman
Organisation gäller inom: Region Västerbotten, Vårdhygien Västerbotten

Smittspårningsjournal vid stickskada samt exponering för blod

Förändringar från föregående utgåva

Inga redigeringar i texten. OBS smittspårningsjournalen är två sidor.

Personnummer:

Namn:

Telefon dag och kväll:

Har du eller har du haft någon blodsmitta? Om ja, vilken?	
Är du vaccinerad mot hepatit B? Om ja, när?	
Arbetsplats och yrke	
Misstänkt smittkälla: Namn, personnummer.	
Känd blodsmitta?	
När och var skedde skadan/tillbudet?	
Beskriv hur det gick till:	
Är smittkällan provtagen?	

Ett utskrivet dokument är endast en kopia. Giltig version finns i ledningssystemet.

- Vi handlägger ärendet förutsatt att detta är ifyllt.
- Erhålls vid ankomst på mottagningen.

Finns att dra ut i ledningssystem på intranätet tillsammans med övriga dokument som är relaterat till stickskador.

Indexpatienten

Index är person som bedöms vara möjlig smittkälla

- ◆ Provtagning så snart som möjligt
- ◆ Rätt att neka

Exponerad

Exponerad är person som kommit i kontakt med blod eller blodblandad kroppsvätska

Kan oftast provtas närmast följande vardag.

Så funkar det

Två spår beroende på indexpatientens smittstatus

ÖVRIGA FALL

Besök nästkommande vardag

- Gå till infektionsmottagningen nästkommande vardag, 08–16 (lunchstängt 12–13)
Lycksele: medicinmottagningen
Skellefteå: medicinmottagningen
- I väntan på provsvar kan du leva som vanligt
- Provsvar återfås vanligen via brev eller telefon av sjuksköterska från infektionsmottagningen eller från medicinmott Lse /Skeå

KÄND BLODSMITTA HOS INDEXPATIENT

HIV eller hepatit B — agera direkt

- **OBS:** gäller ej hepatit C
- **Dagtid:** gå direkt till infektionsmottagningen för skyndsam handläggning
- **Jourtid:** åk till akutmottagningen — provtagning och kontakt tas med infektionsjour. Sök infektionsjour om långa avstånd.

Provtagning

VILKA PROVER TAR VI?

EXPONERAD

MIKROBIOLOGI

● Mikrobiologi 1

Idag

Serum | Stickkada, prov från personal | Hep B, C, HIV

INNEHÅLLER anti-Hbs

INDEX

MIKROBIOLOGI

● Mikrobiologi 1

Idag

Serum | Stickkada, prov från patient | STICKSKADA PATIENT - Hep B, C, HIV

INNEHÅLLER INTE anti-Hbs

Lathund avdelning

Har indexpatienten en känd blodsmitta?

NEJ

Provtagning av indexpatient så snart som möjligt.

Exponerad (*personal*) hänvisas till infektionsmottagningen nästkommande vardag.

Har indexpatienten en känd blodsmitta?

JA

Hepatit C

Hänvisas till
inf.mott
nästkommande
vardag

Hepatit B

Dagtid: Hänvisas till inf.mott
Jourtid: Hänvisas till akm +
inf.jour

HIV

Lokala rutiner ska
finnas hos varje
verksamhet

Checklista vid stickskador upprättas

Ange remittent för provbeställning

Ange vem som ansvarar för uppföljning
av provsvar och smittspårning

Ange var provtagning sker vardag och
jourtid

Frågor eller funderingar?

090-785 23 17

Ring och konsultera sjuksköterska

Infektionsmottagningen • Vardagar 08–16 • Lunchstängt 12–13

Nu finns det två
sprutbytesmottagningar i
Västerbotten!

Öppettider

Umeå: måndag,
onsdag, fredag

Skellefteå:
måndag och
onsdag

Följ gärna sprutbytet på Instagram @sprutbytetvasterbotten